

gelaten. Als dat niet met allen nadruk gedaan wordt komen we toch weer tot „de gerechtigheid uit de wet“.¹⁾ Van hieruit wordt de lijn doorgetrokken naar de ethiek en alle moralisme en zelfwaarde van het menselijk handelen bestreden. Het „Soli deo gloria“ betekent immers de prijsgeve van het menselijke, het leeg-zijn onzer handen, de zelfverloochening, maar dan in heel wat minder goeddelijken zin, dan waarin dat meestal wordt genomen. We staan hier voor het protest tegen het menselijke, psychisch hebben en bezitten dat natuurlijk in zeer nauw verband staat met Barth's beschouwingen over „Die Not der evangelischen Kirche“²⁾.

Oudehorne,

G. C. BERKOUWER.

¹⁾ Zur Lehre vom Heiligen Geist 44 ff.

²⁾ Idem pag. 53.

³⁾ Dogmatik I o.a. § 3, 4.

⁴⁾ Brunner, Der Rechtfertigungsglaube und das Problem der Ethik, in „Gott und Mensch“, 1930, pag. 39.

⁵⁾ Kuyper, Het Calvinisme, pag. 62.

⁶⁾ Idem pag. 63.

⁷⁾ Souvereiniteit in eigen kring, pag. 21. Het verdient altijd aanbeveling om zeer ernstig te overwegen, in hoeverre in een bepaald geval niet maar van mogelijkheid van vallen, maar van werkelijk vallen mag worden gesproken. Dit geldt m.i. vooral dan, wanneer, zoals bij Kuyper, uitdrukkelijk tegen verzaking op het terrein des geloofs wordt gewaarschuwd (b.v. in de Encyclopaedie over de aansluiting aan de geestelijke realiteit). Wanneer men, zoals Prof. Haktjema, toch van een verzaking der theologie meent te moeten spreken, (K. Barth 150-151), dan mag verlangd, dat Haktjema zeer concreet aauwzigt, waarin nu het kenmerkende verschil ligt en waaruit blijkt, dat b.v. in zijn referaat over „Verzoening“ het dreigend gevaar (dat toch ook daar blijft bestaan!) is ontgaan.

⁸⁾ Tillich, Kritisches und positives Paradox en Barth: Von der Paradoxie des „positiven Paradoxes“, Theol. Blätt, 1923.

⁹⁾ Philipperebrief 97.

¹⁰⁾ Het artikel, waarin Barth (Zw. d. Z. 1931) 'en bezwaren tegen de kerk heeft uitgesproken en tegen Dibelius' verdediging heeft gehandhaafd (ecclesiam habemus!).

UIT DE SCHRIFT

De energie der opstanding.

En welke de uitnemende grootheid Zijner kracht zij aan ons, die gelooven, naar de werking der sterkte Zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden heeft opgewekt. Efese 1:19 en 20.

Hoe sterk is de spanning der energie, die van God uitstraalt om een zondaar levend te maken? Wie zal de kracht van dien stroom meten?

Slaan onze geestelijke voltmeters niet alle stuk, zoodra deze hemelkracht des Geestes wordt ingeschakeld?

Wij zijn er zoo weinig van doordrongen hoe groot het vermogen van het geloof is. Gelooven schijnt ons vaak zooiets gering; zooiets zwaks. Wij verwarren dan den geloovige met het geloof. Want het geloof zelf is toemeloos sterk. Zwak is alleen de geloovige, die uit deze krachtbron niet voldoende put.

Welke kracht schuilt er dan in het geloof, welke hemelsche energie straalt er uit den Heiligen Geest in de ziel van de wedergeborenen?

Paulus heeft getracht, dien stroom in zijn krachtspanning te meten.

En hij is tot de overtuiging gekomen, dat deze alleen vergelijkbaar is met, en dus meetbaar is aan de kracht, die God gebruikt heeft voor de opstanding van Christus.

Daarom zegt hij: welke de uitnemende grootheid Zijner kracht (energie) is aan ons die gelooven, naar de werking der sterkte Zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden heeft opgewekt.

Dit beteekent dus: als ge de kracht van het geloof meten wilt, dan moet ge u indenken, wat God aan Christus in de ure der Opstanding gedaan heeft.

Naar Paulus' inzicht, krachtens de inspiratie des Heiligen Geestes, was dit de hoogste daad der Goddelijke Almacht.

Er schuilen in de geschapen natuur onnoembare en onberekenbare krachten: in het lichaam van mensch en dier, in de elementen, in den storm, in de zee, en de rivieren, in de vulkanen, in zwaarte-kracht en arbeidsvermogen, in stroom en electriciteit, in zon, maan en sterren; en wie weet hoeveel krachtbronnen er nog zijn, even geheimzinnig als radium, maar die wij nu nog niet kennen?

God heeft die alle geformeerd, en houdt ze in stand door Zijn voorzienigheid. Stel nu eens dat een natuurkundige al die krachten meten en optellen kon, en het eindcijfer berekenen. Wat een cijfer zoude ge dan krijgen! Maar neen, al zouden duizenden menschen hun leven lang niets doen dan tellen, ze kwamen niet klaar met deze becijfering. En welk menschenleven zou lang genoeg zijn, om dit getal uit te spreken? God alleen als Schepper kent en weet dit getal. Maar al die natuurlijke energie Gods samengenomen was niet in staat den Heere Jezus Christus op te wekken uit de dooden, noch om één zondaar te bekeeren.

Daarom was de opwekking van Christus zulk een machtsuitstraling Gods bij uitnemendheid.

Nooit was er zooveel kracht van God uitgegaan, als op dat oogenblik. Bij de schepping was er immers geen tegenstand te overwinnen. Het opwekken van een doode is echter het overwinnen van een geweldigen tegenstand. En dan bij Christus! Alle kracht van zonde en wereld, van hel en Satan drukte hem neer in het graf. Geen graf van een doode is zoo gesloten geweest als dat van den Heiland. Maar God bleek sterker dan al die vereenigde krachten, die Christus in den dood wilden houden. Door de werking der sterkte Zijner macht werd de doode Middelaar opgewekt ten leven, en ontrukte aan de macht van den Koning der Verschrikking.

En nu het tweede wonder: diezelfde macht is ook beschikbaar voor den geloovige. Aan Christus' opstanding kunt ge zien wat God vermag ook in u.

Diezelfde kracht is er nog. Hier hebt ge de maatstaf: welke de uitnemende grootheid Zijner kracht zij aan ons die gelooven, kunt ge zien als ge let op de werking der sterkte Zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden opgewekt heeft.

Zoudt ge dan nog twijfelmoedig klagen?

Terwijl er zulk een hemelsche krachtbron voor u geopend is?

Bidt dat de opstandingskracht van Christus ook in uw ziel en in uw leven een opstanding geve: strijd van het leven tegen den dood, en overwinning van het leven over den dood.

Der zonde dood, Gode levende in Christus Jezus, onzen Heere.

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

Onbillijke critiek?

De scriba der synode, Ds Klaarhamer, bespreekt in het „Friesch Kerkblad“ de ook in ons blad uitgebrachte critiek op de acta der synode.

Natuurlijk was die critiek in geen enkel opzicht gericht tegen Ds Klaarhamer of tegen Dr Keizer, den 2en scriba. We willen nog eens uitdrukkelijk dat vastleggen.

Voor zoover nu echter Ds Klaarhamer de acta verdedigt tegen het ook door ons overgenomen artikel van Prof. Aalders, wachten we eerst maar eens af, wat Prof. Aalders antwoorden zal.

Maar ook een door ons geschreven stukje trok de aandacht van Ds Klaarhamer. Natuurlijk had dat stukje — we zeiden dat uitdrukkelijk — niets met de acta te maken. Maar het is desondanks het goed recht van Ds Klaarhamer de synode te verdedigen.

Hij schrijft dan:

„De Reformatie“, die geheel het stuk uit „Het Ouderlingenblad“ met instemming overneemt, moent ook, dat aan het werk van Ds Maaskant, te Brussel, onder de verstrooide Gereformeerden in het noorden van Frankrijk, niet genoegzaam recht is wegedaren. Inderdaad maakte het rapport, dat hij van zijn werkzaamheden uitbracht, juist doordat er zonder eenigen ophel melding van werd gemaakt, diepen indruk op de Synode. Wie dat rapport nog eens in de bijlagen naleest, komt opnieuw onder den indruk. Het zou niet te verwonderen zijn als aan zulk een indruk, die iedereen ondergaat, geen uiting was gegeven. Toch is wel ter dege aan Ds Maaskant in naam der Synode dank betuigd, zooals ook art. 128 der acta uitdrukkelijk vermeldt.

Critiek is nuttig en noodig... als ze billijk is.

Ons antwoord hierop kan kort zijn.

Zeker, aan het slot, werd Ds Maaskant, in naam der synode, door den praeses dank betuigd. Dat moest er ook nog bijkomen, dat zulks niet geschied was. Dat gebeurt steeds.

Maar deze dank — formeel aan alle rapporteurs gebracht; hier misschien wat extra hartelijk — deze dank kwam, nadat geruimen tijd gediscussieerd was over een formeele kwestie; en in deze discussie was geen oogenblik een warm woord van sympathie; deze discussie was voor mijn besef — waarom het verheeld — uiterst pijnlijk voor de betrokkenen.

En deze pijnlijke indruk werd m.i. niet weggenomen door het dankwoord van den praeses aan het slot.

J. W.

Teveel intellect?

Op de jaarvergadering van de „Chr. Psychologische Centrale voor School en Beroep“ deelde Dr Ph. J. Idenburg, de directeur van het Bureau voor de Onderwijsstatistiek eenige zeer merkwaardige cijfers mede.

Enkele van die cijfers verdienen ook onze aandacht.

In het jaar 1900 bedroeg het aantal scholieren bij het Middelbaar Onderwijs in Nederland 2500 op de één miljoen inwoners.

Dertien jaar later was dat aantal met ongeveer 25 procent vermeerderd, en bedroeg het ruim 3200 op één miljoen Nederlanders.

Maar nogmaals 13 jaar later (1926) was dit laatste cijfer bijna verdubbeld, zoodat er in ons

land op elk miljoen inwoners 6000 scholieren bij het Middelbaar Onderwijs waren.

En met de diploma's van het Middelbaar en Voorbereidend Hooger Onderwijs ging het ook niet minder erg.

In 1900 kregen er ongeveer 1000 jongelui een eind-diploma H. B. S. of Gymnasium.

In 1913 was dat getal 1700.

Thans niet minder dan 4000.

Elk jaar zijn er dus in ons land 4000 nieuwe bezitters van H. B. S. of Gymnasium-diploma!

En dan onze Universiteiten en Hoogescholen.

In 1900 verlieten 285 jonge mannen en vrouwen als „afgestudeerden“ hun alma mater, in 1913 was dat getal 366, het laatste jaar was het 1450!

Per één miljoen inwoners waren er in 1926 niet minder dan 1350 studenten(s) in ons vaderland. Is dat niet een teveel aan intellect?

Althans aan „intellectueel gevormden“?

Zou inderdaad de academische en de M.O.-studie voor al deze jonge menschen levensgeluk gebracht hebben?

En kan onze cultuur zulk een belading in den top wel verdragen?

Of zou onze tijd zooveel gaven bijeen bezitten?

* * *

Wij vreezen, dat een en ander samenhangt met een niet-juiste gelijkheidsgedachte.

Dr Idenburg zei o.i. terecht, dat de ware gelijkheidsgedachte rekening heeft te houden met de verschillen in aanleg.

Het R.K. „Centrum“ teekende dan ook terecht hierbij aan:

Het vraagstuk, door Dr Idenburg aangevoerd, wordt in werkelijkheid steeds meer actueel.

En indien het waar is, dat Nederland „zeer verzaagd“ begint te geraken met intellectueel gevormden, dan houdt dit ontegenzeggelijk een gevaar in.

Evenwel is het zaak, ook in dit geval aan de woorden hun juiste betekenis te geven.

Schoolkennis, zelfs een zeer uitgebreide schoolkennis, is niet altijd, noch uitsluitend, gelijklopend met „intellect“ en „intellectuele vorming“.

Van de eerste blijft dikwerf heel wat „onverwerkt“ en vrijwel zonder inzicht voor het maatschappelijk leven.

Aan een gezonde en moreels ontwikkeling kan een abstract-theoretische kennis, moeizaam verkregen of al te methodisch ingestampt, zelfs veel afbreuk doen.

Menigeen zou de hem geschonken gaven beter tot hun recht kunnen doen komen en nuttiger werk kunnen verrichten, wanneer zijn geestelijke ontwikkeling in andere banen ware geleid en men hem niet gedwongen had een z.g. wetenschappelijke vorming te ontvangen.

Er bestaat ten aanzien dier vorming een bedenkelijke overschatting.

Niet natuurlijk, omdat men haar op zich-zelve gering zou mogen achten.

Maar wel in dien zin, dat zij niet voor iedereen geschikt, of doelmatig is, terwijl ook te dikwijls wordt voorbij gezien, dat individu en samenleving nog iets anders noodig hebben, dan zelfs de beste „intellectuele scholing“ vermag te geven.

Deze opmerkingen zijn o.i. zeer juist.

Jarenlang heeft men gezegd, dat kennis „macht“ is; en thans nu men theoretisch deze opvalling heeft verlaten, werkt ze toch in de praktijk nog door.

„Och“, zoo zegt men dan, „wat kunnen we onze kinderen beter meegeven, dan een goede ontwikkeling?“

Dit klinkt juist.

Maar er is een groot gevaar in.

Want nu wil straks het kind met „de goede ontwikkeling“, ook per se een „intellectuele betrekking“ hebben, of wel „doorstudeeren“.

En zoo wordt de toeloop voor bepaalde beroepen al hooger.

Met het gevolg, dat er honderden van onze jonge mannen en vrouwen niet bereiken datgene, waarop ze stellig hadden gerekend.

Dan volgt teleurstelling.

Een teleurstelling, die dikwijls weer wordt afgewenteld op de samenleving of op de omgeving.

Met het bekende gevolg dat het revolutionaire sentiment wordt geprikkeld.

Of anders de menschen als miskenden, en in ieder geval als voor eigen besef „niet geslaagden“ door het leven gaan.

* * *

Wat er dan gedaan moet worden?

Het „Orgaan van de Vereeniging van Leeraren bij het Chr. M.O.“ bespreekt ook deze zaak.

We lezen daar, dat zoowel uit de rede van Dr Idenburg, als uit de commentaar van het „Centrum“ voldoende blijkt, „dat het reeds moeilijk is zich

„precies voor te stellen, waar de fout schuilt. Dat men er maar niet af is met te zeggen, wat men wel eens hoort zeggen: We krijgen langzamerhand gebrek aan domme menschen. Indien toch in eenig deel van ons land dat gebrek zich mocht openbaren, zou het waarschijnlijk aan de andere deelen weinig moeite kosten aan die vraag „uit voorraad“ te voldoen.

Neen, dat is het niet. Het is trouwens op geen enkele wijze een tekort of een gebrek, waarvoor men beducht is, doch een teveel. Een teveel van „afgestudeerde“ menschen.

Ik geloof, dat dit in hoofdzaak „vanzelf“ in orde

moet komen een teveel van zoo schaffende studie niet kun Idenburg sel te ons Neen, z Maar w en diplom Wel w wat mind En dan gemakkelijk gaafden Aange volk waar Men zeg op een ge Doch d laten geld worden g geen een Maar al bij het J Hooger O siteit de dan komt eigenaardig Intussch schijnseleer Bij den steeds eer En ware „self-made

Laten o mogelijk i wanneer z het niet

LITE

L

Eenige bekend b Goedhart.

Het we vond vele tweeden t

Was een Die erki als boek, boek een, dat de ps vierde, de

er ongaat tot in de gewone di

precies m en daarin. lijk zich v maar voe

treft ze a problemen die de ziel

scherpe, w middel, n te verklare

te zien al van Den I

van Theo. tijd nu v naamste e

met een t christelijk boek den

zijn eerste wasdom c geestelijk

Schrijfter voor de v

form van den van e

haarde ze God gekee

Aangezi schen ver zeer conf

gave van dankte h

een getui „Wisdoin van den r

steeds die het hart, roman, or

ziel tot Ge over men paalde on uitlaten z

000 scholieren
baar en Voor-
het ook niet
jongelui een
um.

4000 nieuwe
diploma!
geschoolen.
n en vrouwen
in 1913 was
het 1450!
r in 1926 niet
ns vaderland.
?
den"?
de M.O.-studie
geluk gebracht
lading in den
jeën bezitten?

menhangt met
e ware gelijk-
ouden met de
n ook terecht
ngevoerd, wordt

nd „zeer vorza-
neel gevormden,
vaar in.
aal aan de woor-
reide schoolken-
lijkluidend met
at „onverwerkt“
maatschappelijk

kkeling kan een
m verkregen of
el afbreuk doen.
gaven beter tot
tiger werk kun-
like ontwikkeling
n hem niet ge-
lijke vorming te
een bedenke-
p zich-zelve ge-
st voor iedereen
e dikwijls wordt
nleving nog iets
de beste „intel-
dist.

cennis „machi“
deze opvatting
de practijk nog
unnen we onze
goede ontwik-

„de goede ont-
actuele betrek-
ren“.
aalde beroepen
eden van onze
reiken datgene,
1.

eer wordt afge-
de omgeving.
t revolutionaire
skenden, en in
dijet geslaagden“

g van Leeraren
deze zaak.
de rede van Dr
van het „Cea-
eeds moeilijk is

fout schuilt. Dat
gen, wat men wel
amerhand gebrek
ich in eenig deel
t openbaren, zou
den weinig moeite
te voldoen.
rouwens op geen
ek, waarvoor men
eel van „afgestu-
„vanzelf“ in orde

moet komen. In welke „branche“ is tegenwoordig niet een teveel? Natuurlijk moet ieder in zijn eigen omgeving zoo goed mogelijk persoonlijke voorlichting verschaffen en ook menigmaal durven adviseeren om de studie niet voort te zetten, maar veel verder zal men niet kunnen gaan. Het is ook het oordeel van Dr Idenburg, dat wettelijke maatregelen om het verschijnsel te onderdrukken hier niet gewenscht zijn.

Neen, zeker geen „wettelijke maatregelen“.
Maar wel wat minder respect voor titels en diploma's.

Wel wat meer eerbied voor karakter en wat minder voor kennis.

En dan — wel de studie uit financieel oogpunt gemakkelijk maken — maar alleen voor de begaafden.

Aan gediplomeerde weinig begaafden heeft ons volk waarlijk geen behoefte.

Men zegt dan wel: heeft dan niet ieder recht op een goede ontwikkeling?

Doch dan antwoord ik: recht kan ik alleen laten gelden op hetgeen een voorrecht moet worden geacht, op hetgeen geluk brengt, op hetgeen een positief goed is.

Maar als we zien, dat voor tientallen de studie bij het Middelbaar Onderwijs of Voorbereidend Hooger Onderwijs, zelfs de studie aan de Universiteit de meest directe weg is naar een deceptie, dan komt het spreken over het „recht“ in een eigenaardig licht.

Intusschen hebben we hier wel te doen met verschijnselen, die aan een decadente cultuur eigen zijn.

Bij den nederdang van een cultuur vond men steeds een teveel aan gecultiveerden...

En waren het juist de weinige genieën — dikwijls „self-made-men“ — die leiding gaven.

Laten onze ouders bedenken, dat het evengoed mogelijk is, dat ze hun kind ongelukkig maken, wanneer ze het laten „studeeren“, als wanneer ze het niet laten „studeeren“.

J. W.

L. Loo-Goedhart. Penseelstreekjes.

Eenige jaren geleden was in onzen kring een bekend boek: „Wasdom“ van Mevr. L. Loo-Goedhart.

Het werd door de pers gunstig ontvangen en vond vele dankbare lezers: 't verscheen in een tweeden druk en was ook toen nog welkom — 't was een boek, dat erkenning genoot.

Die erkenning verdiende het, want het was goed als boek, maar vooral, het was als christelijk boek een getuigenis. Het verscheen in den tijd, dat de psychologisch-analyseerende roman hoogtij vierde, de ontleding in verhalenden vorm van wat er omgaat in de ziel van den mensch, ontleding tot in de fijnste bijzonderheden en van de heel gewone dingen van allen dag. 't Ging om een zoo precies mogelijk benaderen van het gedachtenleven en daarin van het ontwikkelingsproces, dat geleidelijk zich voltrok. (Thans is er nog wel die analyse, maar vooral onder den invloed der jongeren betreft ze actieve elementen: conflicten, spanningen, problemen: meer incidentele verhoudingen dus, die de zielontwikkeling een bepaalde, dikwijls heel scherpe, wending doen nemen. Ze is nu veel meer middel, middel om een bepaalde levenshouding te verklaren, dan doel. Het verschil is b.v. duidelijk te zien als men eens een hyper-modernen roman, van Den Doolaard of Anton Helman legt naast een van Theo Thyssen of Herman Robbers.) In dien tijd nu van analyseerend beschouwen als voornaamste effect van romankunst kwam „Wasdom“ met een toepassing van dit literair beginsel op het christelijk leven. Eerlijk en zuiver ontleepte het boek den ontwikkelingsgang van het geloof, van zijn eerste kieming tot de volle ontplooiing, den wasdom dus — en vandaar de titel — van het geestelijk leven in zijn natuurlijke groei. De Schrijfster koos den in dien tijd zeer gewilden en voor de analyse-bedoeling bij uitstek geschikt vorm van dagboek-mededeeling: ze gaf weer „bladen van een dagboek“. En in die weergave openbaarde ze gansch de zielsgeschiedenis van het naar God gekeerde leven.

Aangezien zulk een stof raakt de voor de menschen verborgen roerselen van het hart en dus een zeer confidentieel karakter draagt, was de uitgave van dit boek een daad. Maar juist daarom dankte het zijn beteekenis: want die daad was een getuigenis. Ik heb er bij de bespreking van „Wasdom“ indertijd op gewezen, hoe de kracht van den psychologisch-analyseerenden roman: zijn steeds dieper indalen in de verborgenheden van het hart, de moeilijkheid is voor den christelijken roman, omdat de persoonlijke verhouding van de ziel tot God behoort tot de levensintimiteiten, waarover men niet dan bij uitzondering en onder bepaalde omstandigheden zich tegenover een ander uitlaten zal, en althans niet in een boek, dat onder

ieders oogen komt. Wat dus de Schrijfster, die alleen uit persoonlijke ervaring zoo schrijven kon, gaf, was een getuigenis, klaar en schoon, en alszoodanig hoog te respecteren. Haar boek sprak van den rijkdom, den alles-overstralenden glans van het geloof, dat in het leven kracht en bij het sterven vrede geeft en was daarom naar buiten een prediking en naar binnen, in den eigen kring, een versterking. Daarom vond het vele dankbare lezers en is het ook nu nog een boek, dat hartelijke aanbeveling verdient. Vooral voor jonge menschen is het lectuur, die van uitnemende beteekenis kan zijn.

Het was noodig aan dit boek te herinneren, nu ik schrijven moet over een nieuwe uitgave van deze Schrijfster, die, voorzover mij althans bekend is, sedert de verschijning van „Wasdom“ zich op den achtergrond heeft gehouden. Zooals altijd is het ook hier een belangrijke factor, dat men weet, wie de Auteur is van het voorliggende boek en in welken geest hij of zij schrijft. In de lijn van „Wasdom“ moet men van Mevr. Loo-Goedhart een boek verwachten, dat sterk den nadruk legt op wat ik noemde de naar God gekeerde zijde van het leven. En als men dan inderdaad zulk een boek krijgt, moet het allereerst in die sfeer worden gezien.

Van dit punt van uitgang dan moeten we behandelen het nieuwe boek „Penseelstreekjes“, dat voor enkele weken van de pers kwam. Zoals de titel zegt, brengt het een aantal losse, meest kleine schetsen: streekjes, dus met zorgvuldigheid aangebrachte effecten van enkelvoudige kleur.

Men moet hierop acht geven, om het boek goed te verstaan. Enkelvoudig is de kleur en Mevr. Loo-Goedhart is de schilderes. Dat wil dus zeggen, men zal in deze schetsen telkens weer vinden de beschrijving van krachtig geloofsleven. En iedere verhaal-opzet is op dat doel ingesteld. De Schrijfster heeft zich in zooverre naar den modernen vorm gericht, dat ze nu ook conflicten en problemen, bepaalde gebeurtenissen dus, centraal stelt: het overlijden van man of vrouw, het teleurgesteld worden in zijn liefde, het ontwaken tot de ervaring van een huwelijksvraagstuk e.d. Onder deze en dergelijke omstandigheden worden dan de menschen, die het „geval“ aangaat, beschouwd en geanalyseerd, waarbij steeds weer uitkomt hoe een leven uit het geloof en een aanvaarden in geloof de donkerheden opklaart. Wel blijft dan de smart, wel schrijnt dan de geslagen wonde of de pijnlijke ervaring, maar het leed wordt door Christus geheiligd en de rouw wordt heerlijkheid.

In zekeren zin verhoudt zich dus dit boek tot den tijd, zooals dat met „Wasdom“ het geval was. Het behandelt de stof der moderne romanliteratuur, die van conflicten en problemen immers vol is, binnen de grenzen en onder de belichting van het christelijk leven.

Dat is de verdienste van dit boek en, omdat het geschreven is met de openhartigheid en zuiverheid, met de overtuiging ook, die we in „Wasdom“ hebben leeren waardeeren en vooral ook hebben leeren respecteren gezien geest en toon der moderne literatuur, kunnen we ons aansluiten bij degenen, die met erkentelijkheid van dit nieuwe boek hebben gewag gemaakt.

Maar er is tóch een bezwaar, voortvloeiend voor een deel wel uit den aard van het boek, uit het feit dat het een verzameling is van korte schetsen, die ieder opzichzelf een onderwerp behandelen, doch dat intusschen duidelijk zich doet gevoelen, als men het boek beschouwt in zijn geheel. Al te veel en te absoluut is de kleur, die de penseelstreekjes aanbrengen, het diepe zwart. Vrijwel uitsluitend handelen de schetsen over ziekte en ellende, over strijd en donkerheid, over dood en graf. Reeds blijkt dat, als ik alleen maar een deel van de inhoudsopgave overschrijf: Strijd, De Dood-graver, Storm, Schemering, Lijden, Sterven, Van nature broos, Het gaan der dagen, Ontslapen, Kerkhofbezoek, Het Kerkhof, Ziekenbezoek. En van de overige schetsen en verzen — want de bundel bevat ook, maar alszoodanig weinig beteekenende, verzen — welker titel het niet aanstonds verraaft, is de kleur precies dezelfde. Zeker, over al dat nachtelijk zwart gaat in ieder der behandelde gevallen het morgenlicht der genade op, maar de onderwerpen zelf, de stof der schetsen, is veel te uitsluitend van dat eene en eenzijdige soort. Dat is een bezwaar, hoezeer ook het geloofsgetuigenis in ieder der geteekende omstandigheden hoofdzak is. Een bezwaar, juist omdat dit boek is een christelijk boek.

Onze tijd is een donkere tijd. Economisch, sociaal, politiek, ook cultureel zijn de verhoudingen zwaar. Niet slechts drukken de zorgen, zoodra men voor buitengewone omstandigheden komt te staan, maar ook over de gewone dingen van het alledaagsche leven ligt een waas van somberheid. Telkens weer ziet men zich gesteld voor allerlei vragen, die evenzovele complicaties zijn en uitzicht is er niet. De wereld zit, zooals men dat zegt, aan alle kanten dicht. Alleen is open, is vrij, het uitzicht naar Boven. Het christelijk belijden weet dat, eraart

het ook en kan daarom, ondanks alle problematiek rondom, spreken van vertrouwen en van blijdschap. Vooral van blijdschap. Want naarmate de benauwing grooter wordt, gevoelt het te sterker zijn rijkdom en in het besef van rijkdom kan en mag men blijde zijn; dankbaarder, zooveel de nood hooger stijgt. Het christelijk belijden kent den weg, waarlangs men boven alle zorgen uitkomt, niet omdat die weggetooverd worden, maar omdat men zijn lot en leven weet in Gods hand.

Welnu, dan is het in dezen tijd van donkerheid óók de taak van de christelijke kunst, die rust op en getuigen wil van dat belijden, met nadruk van die mogelijke levensblijdschap te gewagen. En dat niet in woorden, maar in betooning uit de levenspraktijk. Of anders, in het christelijk boek, in wat het vertelt of beschrijft, moet leven de echt-christelijke blijdschap. Want die blijdschap wekt de hoop, die, rustend in het gelooven, boven de zorgen verheft. 't Is daarom, dat in den Romeiner brief de wensch wordt uitgesproken „de God der hope vervulde ulieden met blijdschap en vrede in het gelooven, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes“.

In de christelijke boeken van den laatsten tijd doet zich het verschijnsel voor — ik wees kort geleden ook daarop, naar aanleiding van een ander christelijk boek — dat ze donker zijn van kleur en het accent leggen op de levenszorgen en levensmoeiten. Ik geloof, dat daarmee de christelijke literatuur niet op den goeden weg is. 't Is de toon, die overal te beluisteren valt in de moderne romans, die zwaar zijn van levensonlust en vaak pijnlijk van levensproblematiek. Daartegenover moet de christelijke kunst een ander geluid laten hooren, moet ze doen ruischen het lied der blijdschap, dat weerklinkt is van de hemelsche vreugde welke ze in het geloof verwacht.

Dat nu missen we in dit boek en ik noem het een bezwaar.

Zeker, „Penseelstreekjes“ getuigt van stervensvrede en dat is van hoog belang. 't Is het rijkste, dat een mensch geschonken kan worden, vrede te kennen in het aangezicht van den dood. Daarom, nog eens zeg ik het, sluit ik mij gaarne aan bij degenen, die voor dit boek hun waardeering en dankbaarheid hebben uitgesproken. Maar de mensch, die het leest, die staat midden in het leven met zijn vele besommeringen, heeft óók noodig levensblijdschap en in het christelijk boek, dat van het christelijk leven vertelt, moet hij die als een der rijke vruchten van het geloof geteekend vinden. En in dit boek vindt hij die te weinig, omdat de sfeer te somber is. Daarom is het, ondanks zijn verdiensten, minder dan „Wasdom“ een getuigenis.

C. T.

¹⁾ Konings Uitgeverij, Baarn.

Het kerkgaan van onze jonge kinderen.

Een van de vragen, die reeds geruimen tijd op een antwoord wachten in deze rubriek, geldt het kerkgaan van onze jonge kinderen.

Bij „jonge“ kinderen wordt dan gedacht aan knapen en meisjes van zoo ongeveer 5 tot 12 jaar. En de vraag is, of kinderen van dezen leeftijd des Zondags reeds tweemaal met hun ouders ter kerk behooren te gaan, en of de ouders hun dat als een plicht moeten voorhouden en opleggen; of dat het, met het oog op het bevattingsvermogen der kinderen, dat op een preek nog niet berekend is, en op het gevaar om tegenzin tegen het kerkgaan bij hen op te wekken, of het anders tot een sleur te doen worden — beter is met het ter kerk gaan wat te geven en te nemen, en ze althans, in plaats van ze mee te nemen naar den tweeden dienst, de Zondagsschool te doen bezoeken.

Deze vraag heeft zeker niet de verdienste van een nieuwe kwestie aan de orde te stellen.

Ze is ouder dan de oudste onder ons. Ze werd duizendmaal beantwoord, en staat toch nog aldoor op de dagorde.

Het beste bewijs, dat er geen categorisch, geen absoluut, voor allen en onder alle omstandigheden geldend antwoord op is te geven.

Dergelijke volstrekte antwoorden hebben we, strikt genomen, alleen op vragen betreffende dingen die God de Heere ons in de Heilige Schrift met zooveel woorden, klaar en duidelijk, heeft geopenbaard. Want zoodra we er zonder gevolgtrekking uit het geopenbaarde niet kunnen komen, blijken, vooral in onzen tijd, weinig bruggetjes zóó kort en zóó stevig dat niemand het noodig vindt, er een waarschuwingbord of althans een vraagteken bij te zetten.

Ook ten opzichte van het kerkgaan onzer jonge kinderen, vinden we in Gods Woord geen uitdrukkelijk voorschrift.

Men heeft er wel een willen lezen in het bevel des Heeren aan Juda (Joël 2:16): „Verzamelt het volk, heiligt de gemeente, vergadert de oudsten,